

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.17>

ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОСОБИ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ НА ТЕРИТОРІЇ АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ

Олександр Атаманов

аспірант кафедри досудового розслідування

Навчально-наукового інституту № 1

Національної академії внутрішніх справ (Київ, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-7637-6392

Анотація. Під час дослідження використано систему методів наукового пізнання: формальної логіки (абстрагування, аналогію, дедукцію, індукцію, синтез) – для з'ясування змісту досліджуваного питання; метод системного аналізу – для формулювання висновків дослідження та окреслення напрямів удосконалення кримінального процесуального законодавства України; теоретичний – у процесі дослідження наукової та навчально-методичної літератури. Наукова новизна полягає у системному аналізі кримінального процесуального законодавства України з урахуванням вимог міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та у визначенні теоретичних та практичних проблем, без подолання яких процесуальна діяльність сторони обвинувачення під час вручення письмового повідомлення про підозру особі, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, не буде відповідати завданням кримінального провадження та гарантіям, визначеним міжнародними договорами. Запропоновано шляхи подолання наведеної практичної проблеми. За результатами проведеного дослідження сформульовано висновки: 1) оскільки обов'язок вручення письмового повідомлення про підозру як невід'ємна складова частина здійснення повідомлення особі про підозру покладений на сторону обвинувачення, під час встановлення якою відомостей про місцезнаходження особи, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, саме держава Україна має вживати всіх доступних заходів щодо сприяння забезпеченню і захисту прав своїх громадян, які опинилися на тимчасово невідконтрольній їй території, шляхом застосування слідчим, прокурором положень Розділу IX КПК України; 2) у разі встановлення стороною обвинувачення відомостей про місцезнаходження особи, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, слідчий, прокурор зобов'язаний звертатися до Російської Федерації із запитом про міжнародну правову допомогу з метою виконання окремих процесуальних дій, а саме вручення особі повідомлення про підозру, оскільки саме Російська Федерація здійснює «ефективний контроль» на тимчасово окупованій території України, у зв'язку із чим зобов'язана гарантувати виконання статті 1 Конвенції; 3) порядок повідомлення про підозру особі, яка перебуває на території Автономної Республіки Крим потребує правового вдосконалення, враховуючи практику Європейського суду з прав людини та вимоги міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Ключові слова: підозра, повідомлення, повідомлення про підозру, підозрюваний, письмове повідомлення про підозру, вручення письмового повідомлення про підозру, повідомлення про підозру особі, яка перебуває на території АРК.

PECULIARITIES OF SERVING NOTICE OF SUSPICION TO PERSON STAYING IN THE TERRITORY OF THE AUTONOMOUS REPUBLIC OF CRIMEA

Oleksandr Atamanov

Postgraduate Student at the Department of Pre-Trial Investigation

Educational and Scientific Institute No. 1

of the National Academy of Internal Affairs (Kyiv, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-7637-6392

Abstract. During the research, a system of methods of scientific cognition has been applied: the formal logic (abstraction, analogy, deduction, induction, synthesis) – to study the content of the matter under consideration; the systematic analysis – to outline directions of improvement of criminal procedure legislation of Ukraine; the theoretical approach – in the process of study of scientific, educational and methodological literature. The scientific novelty consists in the systematic analysis of the criminal procedure legislation of Ukraine, taking into account the requirements of international treaties, the consent to binding force of which has been granted by the Verkhovna Rada of Ukraine, as well as determination of theoretical and practical problems, which, if not solved, may lead to non-compliance of the procedural activity of the prosecution when serving a written notice of suspicion to a person who resides and/or stays in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, with the objectives of criminal proceeding and the warranties set out by the international treaties. The ways of solving the given practical problem have been suggested. Based on the results of the conducted research, the following conclusions have been drawn: 1) since the obligation to serve a written notice of suspicion, as an integral part of notifying a person of suspicion, is entrusted with the prosecution, after establishment by whom of the data on the person's location, residing and/or staying in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, it is the obligation of the state of Ukraine to take all available measures to promote and protect the rights of its citizens being temporary beyond its control, by applying the provisions of Section IX of the Criminal Procedure Code of Ukraine by an investigator or

prosecutor; 2) when the prosecution establishes data on the person's location, who resides and/or stays in the Autonomous Republic of Crimea and the city of Sevastopol, an investigator, prosecutor undertakes to apply to the Russian Federation for international legal assistance, for carrying out the relevant procedural actions, namely serving a person with a notice of suspicion, as at present the Russian Federation exercises "effective control" over the temporarily occupied territory of Ukraine, in connection with which it is obliged to guarantee the implementation of Article 1 of the Convention; 3) the procedure for serving a notice of suspicion to a person located in the territory of the Autonomous Republic of Crimea requires legal improvement, taking into account the case law of the European Court of Human Rights and requirements of international treaties, approved by the Verkhovna Rada of Ukraine.

Key words: suspicion, notice, notice of suspicion, suspect, written notice of suspicion, service of a written notice of suspicion, service of a notice of suspicion to a person staying on the territory of the Autonomous Republic of Crimea.

CECHY ZAWIADOMIENIA O PODEJRZENIU OSOBIE ZNAJDUJĄCEJ SIĘ NA TERYTORIUM AUTONOMICZNEJ REPUBLIKI KRYMU

Oleksandr Atamanov

aspirant Wydziału Dochodzeniowo-Śledczego

Instytut Naukowo-Dydaktycznego nr 1

Narodowej Akademii Spraw Wewnętrznych (Kijów, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-7637-6392

Adnotacja. Podczas badania stosowano system metod poznania naukowego: logiki formalnej (abstrakcja, analogia, dedukcja, indukcja, synteza) – w celu wyjaśnienia treści badanego pytania; metoda analizy systemowej – w celu sformułowania wniosków z badań i określenia kierunków doskonalenia przepisów prawa postępowania karnego Ukrainy; teoretyczny – w trakcie badań literatury naukowej i dydaktycznej. Nowością naukową jest systemowa analiza przepisów prawa postępowania karnego Ukrainy, biorąc pod uwagę wymagania umów międzynarodowych, zgoda na których obowiązywanie została udzielona przez Radę Najwyższą Ukrainy, oraz ustalenie teoretycznych i praktycznych problemów, bez których rozwiązania czynności procesowe strony oskarżenia przy przekazywaniu pisemnego zawiadomienia o podejrzeniu osobie, której miejsce zamieszkania i/lub pobytu znajduje się na terytorium Autonomicznej Republiki Krymu i miasta Sewastopol, nie spełnią zadań postępowania karnego i gwarancji określonych w umowach międzynarodowych. Zaproponowano sposoby rozwiązania podanego problemu praktycznego. Zgodnie z wynikami przeprowadzonego badania sformułowano wnioski: 1) ponieważ obowiązek dostarczenia pisemnego zawiadomienia o podejrzeniu, jako integralnej części zawiadomienia osoby o podejrzeniu, spoczywa na stronie oskarżenia, po ustaleniu przez nią informacji o siedzibie osoby, której miejsce zamieszkania i/lub pobytu znajduje się na terytorium Autonomicznej Republiki Krymu i miasta Sewastopol, właśnie państwo powinno podjąć wszelkie dostępne środki w celu zapewnienia i ochrony praw swoich obywateli, którzy się znajdują na czasowo niekontrolowanym terytorium, przez zastosowanie przez śledczego, prokuratora postanowień Rozdziału IX Kodeksu Postępowania Karnego Ukrainy; 2) w przypadku ustalenia przez stronę oskarżenia informacji o siedzibie osoby, której miejsce zamieszkania i/lub pobytu znajduje się na terytorium Autonomicznej Republiki Krymu i miasta Sewastopol, śledczy, prokurator jest zobowiązany zwrócić się do Federacji Rosyjskiej z wnioskiem o międzynarodową pomoc prawną, w celu wykonania poszczególnych czynności procesowych, a mianowicie doręczenia osobie zawiadomienia o podejrzeniu, ponieważ to Federacja Rosyjska sprawuje „skuteczną kontrolę” na czasowo okupowanym terytorium Ukrainy, w związku z czym zobowiązana jest do gwarantowania spełnienia artykułu 1 Konwencji; 3) procedura zawiadomienia o podejrzeniu osobie znajdującej się na terytorium Autonomicznej Republiki Krymu wymaga doskonalenia prawnego, biorąc pod uwagę praktykę Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i wymagania umów międzynarodowych, zgoda na których obowiązywanie została udzielona przez Radę Najwyższą Ukrainy.

Słowa kluczowe: podejrzenie; zawiadomienie; zawiadomienie o podejrzeniu; podejrzan; pisemne zawiadomienie o podejrzeniu; doręczenie pisemnego zawiadomienia o podejrzeniu; zgłoszenie podejrzenia osobie, która znajduje się na terytorium Autonomicznej Republiki Krymu.

Вступ. З часу набуття чинності Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року № 465 І-VI (далі – КПК України) минуло майже 8 років. За цей період новий КПК України зазнав численних змін та доповнень, які не оминули інститут повідомлення про підозру та невід’ємного її складника – вручення письмового повідомлення про підозру. Це викликане новими умовами соціально-політичного, воєнного і економічного характеру, які зумовили необхідність запровадження у процесуальне законодавство понять, які до цього часу не були регламентовані.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Інститут повідомлення про підозру одразу викликав жваву дискусію серед науковців. Деякі аспекти у своїх роботах досліджували такі вчені, як: Ю.П. Аленін, А.В. Андрейчук, С.В. Воротинцев, В.Г. Гончаренко, І.В. Гловюк, В.О. Гринюк, Л.М. Гуртієва, І.В. Єрмоєнко, І.Г. Івасюк, О.В. Іващенко, О.В. Капліна, Л.М. Лобойко, Т.В. Лукашкіна, М.А. Погорєцький, І.В. Рогатюк, О.В. Расторгуєв, Х.Р. Слюсарчук, О.Ю. Татаров, Л.Д. Удалова, І.А. Щербак та ін.

Безпосередньо врученню письмового повідомлення про підозру були присвячені дослідження О.З. Гладуна, Д.М. Говорун, В.О. Гринюка, Л.М. Гуртієвої, І.В. Єрмоєнко, О.В. Зелінського, І.В. Рогатюка, О.М. Посвистака, О.Ю. Татарова, О.І. Тищенко, В.А. Шкелебей, І.А. Щербак та ін. На дисертаційному рівні зазначений інститут досліджувала О.В. Фараон.

Незважаючи на значні здобутки науковців, які постійно досліджують проблеми практичного застосування норм КПК України та пропонують шляхи вдосконалення задля їх гармонізації з іншими національними правовими інститутами та європейськими стандартами, здебільшого вони залишаються поза увагою

законодавця. Натомість зміни вносяться без урахування позиції фахівців і системного аналізу з іншими інститутами кримінального процесуального законодавства України (Татаров, 2017: 71). Вказана практика не сприяє вдосконаленню норм, а ставить перед фахівцями та науковцями нові питання, що потребують подальшого наукового осмислення і визначення шляхів їх вирішення.

Метою статті є здійснення комплексного наукового аналізу кримінального процесуального законодавства України в частині процесуальної діяльності сторони обвинувачення під час повідомлення про підозру особі, місцезнаходження якої встановлено, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також встановлення актуальних теоретичних та практичних проблем у разі вручення письмового повідомлення про підозру особі, яка перебуває на території Автономної Республіки Крим; з'ясування відповідності чинного законодавства положенням міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Виклад основного матеріалу. Інститут повідомлення про підозру було закріплено в новому КПК України нещодавно. Під час формулювання норм, які його регламентують, зокрема осіб, щодо яких здійснюють особливий порядок кримінального провадження, законодавець порушив правила юридичної техніки – одночасно оперує різними термінами: «повідомлення про підозру», «складення письмового повідомлення про підозру», «вручення письмового повідомлення про підозру» та «здійснення повідомлення про підозру», що зумовило їх неоднозначне тлумачення науковцями, сторонами кримінального провадження і судом під час правозастосовної діяльності. Подальші зміни, яких зазнав цей інститут, не усунули окреслених розбіжностей, тому досі він є предметом дослідження науковців (Атаманов, 2019: 65).

Після внесення змін до КПК України, відповідно до Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини» від 07 жовтня 2014 року № 1689-VII (Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини, 2014), яким введено форму здійснення кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*), на реалізацію якої розширено поняття «підозрюваний» – особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, проблеми правозастосування інституту повідомлення про підозру лише примножилися.

Актуальні теоретичні та практичні проблеми під час застосування такої новели законодавства, як набуття статусу підозрюваного особою, місцезнаходження якої не встановлено, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, були предметом попередніх досліджень, тому метою цього дослідження вибрано особливості правового регулювання повідомлення про підозру особі, місцезнаходження якої встановлено, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя.

Відповідно до ч. 1 ст. 42 КПК України (в редакції Закону № 1689-VII від 07.10.2014) підозрюваним є особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276–279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй внаслідок невстановлення місцезнаходження особи, проте вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012).

Згідно з ч. 1 ст. 276 КПК України, повідомлення про підозру обов'язково здійснюється в порядку, передбаченому статтею 278 цього Кодексу, відповідно до частини першої якої письмове повідомлення про підозру вручається в день його складення слідчим або прокурором, а у разі неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012).

Таким чином, кримінальний процесуальний закон визначає порядок повідомлення особі про підозру, який визначений в окремій главі 22 (статті 276–279) КПК України, саме шляхом вручення письмового повідомлення про підозру в день його складення слідчим або прокурором.

Вручення письмового повідомлення про підозру повинне здійснюватися слідчим або прокурором безпосередньо, оскільки ст. 278 КПК України передбачає саме вручення повідомлення про підозру, а не його передачу в будь-який спосіб. Разом із тим зазначена стаття передбачає, що у разі неможливості такого вручення – у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень. З урахуванням ст. 42 КПК України передбачений лише один випадок неможливості такого вручення – невручення особі повідомлення про підозру внаслідок невстановлення місцезнаходження особи.

Тому якщо місцезнаходження особи встановлено, тобто у сторони обвинувачення наявні відомості про місце роботи, місце проживання або тимчасового перебування особи, то вручити їй повідомлення про підозру у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, не можна.

З урахуванням наведеного видається, що факт невстановлення місцезнаходження особи повинен бути доведеним належними, достовірними та допустимими доказами, які сторона обвинувачення повинна зібрати під час здійснення досудового розслідування з конкретного кримінального провадження, а саме виконати всі необхідні та можливі слідчі (розшукові) дії та інші процесуальні дії, спрямовані на встановлення місцезнаходження особи (по-перше, допитати родичів, сусідів, знайомих, колег, співробітників тощо; по-друге, отримати відомості з медичних закладів, моргів, інформаційних центрів, прикордонних, митних та інших органів, відповідних реєстрів тощо).

Зазначений перелік слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій не є вичерпним, однак з урахуванням відомостей та обставин, встановлених під час здійснення досудового розслідування з конкретного кримінального провадження, сторона обвинувачення зобов'язана виконати всі необхідні та можливі дії, спрямовані на встановлення місцезнаходження особи. З урахуванням встановлених відомостей та обставин слідчий, прокурор має визначити, який саме порядок повідомлення про підозру повинен бути застосований: «загальний» чи «особливий».

Таким чином, якщо слідчим, прокурором встановлено відомості про місцезнаходження особи, то до такої особи, з огляду на зміст ч. 1 ст. 42 КПК України, не можуть вживатися заходи для вручення у спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень. До такої особи підлягає застосуванню «загальний» порядок – особистого (безпосереднього) вручення їй письмового повідомлення про підозру.

Однак на практиці мають місце випадки встановлення місцезнаходження особи, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на тимчасово окупованій території України, а саме на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, фактичний доступ до якої обмежений.

Досліджуючи питання, як має здійснюватися вручення повідомлення про підозру в разі встановлення стороною обвинувачення відомостей про місцезнаходження особи, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, необхідно звернути увагу на таке.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» від 15 квітня 2014 року № 1207-VII (далі – Закон №1207-VII) тимчасово окупованою територією визначається: 1) сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій; 2) внутрішні морські води і територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та прилеглої до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції та законів України; 3) надра під територіями, зазначеними у пунктах 1 і 2 цієї частини, і повітряний простір над цими територіями (Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України, 2014).

Разом із тим ст. 1 та 2 Закону № 1207-VII визначають, що тимчасово окупована територія України є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України. Датою початку тимчасової окупації є 20 лютого 2014 року. Цей Закон визначає статус території України, тимчасово окупованої внаслідок збройної агресії Російської Федерації, встановлює особливий правовий режим на цій території, визначає особливості діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій в умовах цього режиму, додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб.

Окрім цього, відповідно до ч.ч. 2 та 3 ст. 4 Закону № 1207-VII правовий режим тимчасово окупованої території передбачає особливий порядок забезпечення прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території. Правовий режим тимчасово окупованої території може бути визначено, змінено чи скасовано виключно законами України.

Крім того, згідно з ч. 1 ст. 5 Закону № 1207-VII Україна вживає всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території.

Відповідальність за порушення визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина на тимчасово окупованій території покладається на Російську Федерацію як на державу-окупанта відповідно до норм і принципів міжнародного права (ч. 3 ст. 5).

Особливий порядок забезпечення прав і свобод громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території, в частині порядку кримінального провадження визначений у ст. 12 Закону № 1207-VII, відповідно до якої він стосується лише питань визначення підсудності, підслідності та окремих аспектів здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження, а не порядку здійснення досудового розслідування загалом, яке здійснюється за загальними правилами, встановленими КПК України.

За таких обставин, оскільки Закон № 1207-VII не встановлює особливостей кримінального провадження під час повідомлення про підозру особі, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на тимчасово окупованій території України, мають бути застосовані загальні правила здійснення повідомлення про підозру особі, встановлені КПК України. Однак з урахуванням наведених вище висновків у частині неможливості вжиття заходів для вручення повідомлення про підозру в спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, якщо стороною обвинувачення встановлено відомості про місцезнаходження особи, а саме місце проживання та/або перебування якої знаходиться на тимчасово окупованій території України, яка є невід'ємною частиною території України, вручення повідомлення про підозру має бути здійснено безпосередньо.

Разом із тим є очевидним факт того, що безпосередньому врученню слідчим, прокурором повідомлення про підозру особі на тимчасово окупованій території України перешкоджають високі ризики настання певних негативних наслідків для посадових осіб сторони обвинувачення, які не можуть бути пропорційними меті забезпечення прав і свобод громадян, у частині належного здійснення повідомлення про підозру.

Як засвідчила практика правозастосування подібних правовідносин, стороною обвинувачення широко використовується спосіб повідомлення особі про підозру шляхом поштового відправлення повідомлення про підозру, з оголошеною цінністю, з описом вкладення та повідомленням про вручення (Аленін, Глов'юк, 2014: 165).

Вивченням судової практики встановлено, що слідчі судді загалом підтримують таку позицію сторони обвинувачення (Хахановський, Лугіна, Тупчий, 2017: 88–89).

На нашу думку, вказаний підхід є помилковим та суперечить завданням та загальним засадам кримінального провадження.

По-перше, норми КПК України дозволяють у певних випадках направлення повідомлення про підозру за допомогою засобів поштового зв'язку. Водночас такий порядок є виключним і застосовується лише у разі неможливості вручення стороною обвинувачення повідомлення про підозру у день його складання. Цілком зрозуміло, що така неможливість вручення має бути об'єктивно виправданою, а слідчий, прокурор, керуючись засадою публічності, мають вжити всіх заходів щодо встановлення точного місцезнаходження особи та здійснення (за розумною можливістю) особистого вручення повідомлення про підозру особі.

Втім у будь-якому разі виконання стороною обвинувачення обов'язку щодо вручення повідомлення про підозру у спосіб, передбачений для вручення повідомлень, є цілеспрямованою діяльністю, метою якої є досягнення певного результату – отримання особою цього письмового процесуального рішення, а не є діяльністю із «формальним складом». Адже аналіз положень КПК України дає підстави стверджувати, що направлення особі повідомлення про підозру засобами поштового зв'язку відповідатиме вимогам КПК України лише у разі отримання поштового відправлення безпосередньо такою особою.

Про вказане свідчать положення ч. 1 ст. 136 КПК України, згідно з якою належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є розпис особи про отримання повістки, в тому числі на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особі повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012).

Тому сам лише факт направлення повідомлення про підозру поштою, рівно як і підтвердження отримання поштового відправлення однією з осіб, перелічених у ч. 1 ст. 135 КПК України, не є доказом належного вручення особі повідомлення про підозру. Таким чином, особа набуває статусу підозрюваного з моменту вручення їй особисто поштового відправлення, а не з моменту відправлення такого повідомлення стороною обвинувачення, та лише після цього слідчий, прокурор можуть внести відомості щодо повідомлення про підозру до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Аналогічної думки дотримається Н.А. Лугіна, яка вказує, що «вручено» не означає «отримано», а отже, доцільно врахувати вимоги щодо належного підтвердження отримання або ознайомлення особою зі змістом повідомлення про підозру іншим шляхом (Лугіна, 2019: 197).

Інший підхід до визначення моменту повідомлення особі про підозру, без урахування факту отримання нею письмового повідомлення про підозру, протирічить принципу верховенства права, спотворює саму суть інституту повідомлення про підозру та в змозі фактично позбавити чи обмежити особу у реалізації належного їй права бути негайно і детально поінформованою зрозумілою для неї мовою про характер і причини обвинувачення, висунутого проти неї (п.п. «а» п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року № 995-004 (далі – Конвенція) (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 1950), та бути чітко і своєчасно повідомленою про свої права, передбачені законом, а також отримати їх роз'яснення (п. 2 ч. 3 ст. 42 КПК України).

Адже відповідно до стандартів належного повідомлення особи про підозру, напрацьованих Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ), не є достатнім, аби інформація лише була надана у письмовому вигляді – органи влади мають вжити всіх розумних заходів, щоб упевнитися, що підозрюваний був повідомлений про його право на захист та, наскільки це можливо, розумів наслідки своєї поведінки під час допиту (рішення у справі «Піщальніков проти Росії» від 24 грудня 2009 року, § 79–80 (Піщальніков проти Росії, 2009)).

Статтею 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 року № 3477-IV встановлено, що суди застосовують під час розгляду справ Конвенцію та практику Європейського Суду, тобто судді зобов'язані застосовувати зазначену Конвенцію та рішення ЄСПЛ як джерело права на всіх етапах провадження нарівні із законами України (Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини, 2006).

Відповідне закріплення щодо обов'язкового застосування практики Європейського суду з прав людини також визначено у ч. 2 ст. 8 та ч. 5 ст. 9 КПК України, згідно з якими принцип верховенства права у кримінальному провадженні та Кримінальне процесуальне законодавство України застосовується з урахуванням практики Європейського суду з прав людини (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012).

Тому за відсутністю в матеріалах кримінального провадження документів, які недвозначно підтверджують факт отримання особою поштового відправлення, саме з письмовим повідомленням про підозру вона не може вважатися такою, що є повідомленою про підозру у встановлений законом спосіб. За таких обставин внесення слідчим, прокурором відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань щодо повідомлення про підозру особі є безпідставним та незаконним.

По-друге, починаючи з 27.03.2014 року поштові відправлення, які направлені УДППЗ «Укрпошта» з материкової частини України, не приймаються поштою АР Крим та м. Севастополя та повертаються у зворотному напрямку. За таких обставин УДППЗ «Укрпошта» не має можливості пересилати поштові відправлення до півострова Крим. Укрпошта призупинила приймання поштових відправлень у напрямку півострова Крим.

Незважаючи на те, що вказані обставини свідчать про неможливість доставки поштових відправлень, що виключає можливість отримання особою, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на тимчасово

окупованій території України, сторона обвинувачення вибирає саме такий спосіб повідомлення особі про підозру, а слідчі судді здебільшого визнають його належним, при цьому навіть покликаючись на обставини неможливості доставки поштових відправлень у своїх рішеннях. Мотивуванням загалом виступає визнання слідчими суддями вказаних дій сторони обвинувачення – достатніми вжитими заходами для вручення особі повідомлення про підозру в спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень (ст. 42 КПК України).

Однак, як уже було зазначено вище, у таких правовідносинах вимоги ст. 42 КПК України не можуть бути застосовані, оскільки вживати заходів для вручення особі повідомлення про підозру в спосіб, передбачений КПК України для вручення повідомлень, можливо внаслідок невстановлення місцезнаходження особи. Натомість у цьому разі стороною обвинувачення встановлено відомості про місцезнаходження особи, а саме місце проживання та/або перебування якої знаходиться на тимчасово окупованій території України, яка є невід'ємною частиною території України.

По-третє, направлення в такій ситуації стороною обвинувачення повідомлення про підозру шляхом поштового відправлення суперечить завданням та загальним засадам кримінального провадження (ст. 2, 7 КПК України), які розкриті в наступних статтях Глави 2 КПК України. Статтею 8 КПК України розкрито таку засаду кримінального провадження, як верховенство права, відповідно до якої кримінальне провадження здійснюється з додержанням принципу верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Окремо необхідно звернутися до статті 9 КПК України, що розкриває засаду законності, яка визначає, що під час кримінального провадження слідчий, прокурор зобов'язані неухильно додержуватися вимог Конституції України, цього Кодексу, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, вимог інших актів законодавства. У випадках, коли положення цього Кодексу не регулюють або неоднозначно регулюють питання кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені частиною першою статті 7 цього Кодексу (ч. 6 ст. 9 КПК України) (Кримінальний процесуальний кодекс України, 2012). Отже, діяльність слідчого, прокурора під час здійснення повідомлення про підозру повинна відповідати міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Більшість міжнародних договорів про права людини містять так зване «положення про юрисдикцію» (англ. jurisdiction clause), що має на меті визначити коло осіб, стосовно яких держави зобов'язані виконувати свої зобов'язання щодо прав людини за відповідним міжнародним договором (Abrisketa, Casas Nagore, 2016).

Екстратериторіальність застосовності зобов'язань держави стосовно поваги та захисту прав людини підтверджується й правом Конвенції та практикою ЄСПЛ. Систематизований огляд справ ЄСПЛ, які стосуються екстратериторіальної юрисдикції держав-учасниць Конвенції, представлений в інформаційно-тематичному бюлетені, що був підготовлений Секретаріатом Суду в 2012 році, переклад 2014 року (Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia», 2012).

Поряд із цим необхідно зазначити, що статтею 1 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року № 995-004, що ратифікована Законом України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР (Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції, 1997), якою закріплено, що Високі Договірні Сторони гарантують кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в розділі I цієї Конвенції (Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, 1950).

Юрисдикційна компетенція держави за статтею 1 Конвенції є насамперед територіальною (рішення у справах: «Сорінг проти Сполученого Королівства» від 07 липня 1989 року, § 86 (Soering v. The United Kingdom, 1989); «Банкович та інші проти Бельгії та інших 16 країн» від 12 грудня 2001 року, § 61 та 67 (Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other States, 2001); «Ілашку та інші проти Молдови та Росії» від 08 липня 2004 року, § 312 (Pașcu and Others v. Moldova and Russia, 2004); «Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства» від 07 липня 2011 року, § 131 (Al-Skeini and Others v. The United Kingdom, 2011)).

Презюмується, що юрисдикція, як правило, здійснюється в межах території держави (рішення у справах: «Ілашку та інші проти Молдови та Росії» від 08 липня 2004 року, § 312 (Pașcu and Others v. Moldova and Russia, 2004); «Асанідзе проти Грузії» від 08 квітня 2004 року, § 139 (Assanidze v. Georgia, 2004)).

Така презумпція може бути обмеженою в деяких виняткових випадках, особливо якщо державі перешкоджають здійснювати владу на частині її території, зокрема в результаті: військової окупації частини території збройними силами іншої держави, яка здійснює ефективний контроль над такою територією; воєнних дій або повстання; актів іноземної держави, що підтримує створення сепаратистської держави на території держави, про яку йдеться (рішення у справі «Банкович та інші проти Бельгії та інших 16 країн» від 12 грудня 2001 року, § 70–71 (Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other States, 2001)).

Щоб визначити, що така ситуація існує, Суд вивчає, з одного боку, всі об'єктивні факти, що можуть обмежити можливість застосування державою влади на своїй території, а з іншого – саму поведінку держави. До зобов'язань, узятих державою, що підписала Конвенцію, належать, крім обов'язку утримуватися від втручання в користування гарантованими нею правами та свободами, позитивні зобов'язання щодо кроків для забезпечення поваги до таких прав і свобод на її території (рішення у справі «Z та інші проти Сполученого Королівства» від 10 травня 2001 року, § 73 (Z and Others v. the United Kingdom, 2001)). Ці зобов'язання залишаються, навіть якщо влада держави обмежена на частині своєї території, тобто держава зобов'язана вживати всіх належних заходів, які все ще їй доступні, для гарантування прав і свобод. В інших «придні-

стровських» справах («Катан та інші проти Молдови та Росії» від 19 жовтня 2012 року (Catan and Others v. Moldova and Russia, 2012); «Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia» від 04 червня 2012 року (Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia, 2012) та інші) також прямо указується, що навіть наявність «ефективного контролю» РФ над Придністровською Молдавською Республікою (ПМР), який був однозначно визнаний Судом через триваючу військову, економічну та політичну підтримку ПМР, не звільняє Молдову від виконання її позитивних зобов'язань у сфері прав людини.

Схожого висновку ЄСПЛ дійшов у рішенні в справі “Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia” від 04 червня 2012 року (Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia, 2012), § 105–111, в яких зазначено, що хоча Молдова не має ефективного контролю над діями «Придністровської Молдавської Республіки» в Придністров'ї, той факт, що цей регіон визнається за міжнародним правом як частина території Молдови, тягне за собою обов'язок за статтею 1 Конвенції використати всі доступні їй юридичні та дипломатичні засоби з тим, щоб продовжувати гарантувати здійснення прав і свобод, визначених Конвенцією, усім особам, які там проживають.

Також вкрай важливим є те, що виняток з принципу територіальної юрисдикції від зворотного має місце тоді, коли внаслідок законних чи незаконних дій Договірна Держава здійснює ефективний контроль над територією поза межами її національної території. Обов'язок забезпечити на такій території права та свободи, викладені в Конвенції, випливає з факту такого контролю незалежно від того, чи здійснюється він безпосередньо, через власні збройні сили Договірної Держави або через підпорядковану місцеву адміністрацію (рішення у справах: «Лоїзиду проти Туреччини» (попередні заперечення) від 23 березня 1995 року, § 62, Series A No. 310 (Loizidou v. Turkey, 1995); «Кіпр проти Туреччини» від 10 травня 2001 року, § 76 (Cyprus v. Turkey, 2001); «Банкович та інші проти Бельгії та інших 16 країн» від 12 грудня 2001 року, § 70 (Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other States, 2001); «Ілашку та інші проти Молдови та Росії» від 08 липня 2004 року, § 314–316 (Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia, 2004); «Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства» від 07 липня 2011 року, § 138 (Al-Skeini and Others v. The United Kingdom, 2011)).

Контролююча держава має відповідальність за статтею 1 Конвенції, а саме гарантувати на території під своїм контролем повний набір матеріальних прав, викладених у Конвенції та тих додаткових протоколах, які вона ратифікувала. Ця держава буде відповідальною за будь-які порушення цих прав (рішення у справах: «Кіпр проти Туреччини» від 10 травня 2001 року, § 76–77 (Cyprus v. Turkey, 2001); «Аль-Скейні та інші проти Сполученого Королівства» від 07 липня 2011 року, § 138 (Al-Skeini and Others v. The United Kingdom, 2011)).

Застосування вказаних підходів до досліджуваного питання має принципово велике значення для сучасної ситуації, в якій опинилась Україна, оскільки частина її території перебуває під контролем іншої держави.

Окремо необхідно зазначити, що національні «закони про окупацію» автоматично не породжують визнання факту окупації та відповідальності держав за міжнародним правом, адже, як зазначає Венеційська комісія у Висновку щодо Закону про тимчасово окуповані території Грузії, «питання про міжнародну відповідальність не може бути врегульоване на основі національного законодавства, а вирішується на базі міжнародного права» (пункт 37) (Opinion Venice Commission, 2009). Такі закони не можуть «створити» окупацію або «оголосити» про неї, однак вони можуть привернути увагу міжнародної спільноти до того, що відбувається (Полтавець). Національні закони про окупацію висловлюють консолідовану національну оцінку поточного державно-правового стану, політико-правову позицію держави щодо підстав та наслідків втрати ефективного контролю над частиною її суверенної території. Це актуалізує нову для української юриспруденції проблему зобов'язань держав стосовно забезпечення та захисту прав людини на тимчасово окупованих територіях (Христова, 2019: 356).

Разом із тим у Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи (далі – ПАРЄ) 2133 (2016), схваленій 12 жовтня 2016 року, «Засоби правового захисту у випадках порушень прав людини на українських територіях, непідконтрольних українській владі», ПАРЄ вперше визнала, що відповідно до міжнародного права Російська Федерація, яка де-факто здійснює контроль над цими територіями, несе відповідальність за захист їхнього населення. Росія, таким чином, повинна гарантувати дотримання прав людини всім жителям Криму та «ДНР» і «ЛНР». Стосовно Криму російська військова присутність та ефективний контроль були офіційно визнані російською владою. Стосовно «ДНР» та «ЛНР» ефективний контроль підтверджується добре задокументованою визначною роллю російських військових у взятті під контроль та контролі цих регіонів, попри рішучий опір законної влади України, та повною залежністю «ДНР» і «ЛНР» від матеріально-технічної, фінансової та адміністративної підтримки Росії (пункти 4, 5 Резолюції) (Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи, 2016).

Аналогічний підхід був підтверджений у Резолюції ПАРЄ 2198, схваленій 23 січня 2018 року, – «Гуманітарні наслідки війни в Україні» (Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи, 2018).

Звичайно, резолюції ПАРЄ є політично значущими документами, тоді як юридичну оцінку подіям з точки зору права Конвенції може надати тільки Суд. Однак закладені в ній рекомендації відповідають підходам, визначеним у відповідній практиці ЄСПЛ, що зумовлює необхідність їх застосування на національному рівні.

Отже, в розумінні положень Конвенції з урахуванням практики ЄСПЛ Україна зобов'язана вживати всіх належних заходів, які їй доступні, для гарантування прав і свобод, а Російська Федерація зобов'язана гарантувати кожному, хто перебуває під її юрисдикцією, в тому числі на тимчасово окупованій території України, права і свободи, визначені в розділі I Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

За таких обставин під час встановлення стороною обвинувачення відомостей про місцезнаходження особи, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на тимчасово окупованій території України,

слідчий, прокурор зобов'язаний вжити всіх доступних заходів зі сприяння забезпеченню прав особи, яка опинилася на тимчасово непідконтрольній території України, а саме застосувати положення Розділу IX КПК України, яким регулюється міжнародне співробітництво під час кримінального провадження, та звертатися до Російської Федерації із запитом про міжнародне співробітництво щодо забезпечення вручення особі письмового повідомлення про підозру.

На обґрунтування вказаних висновків додатково свідчать положення ч. 1 ст. 5 та ч. 4 ст. 9 Закону № 1207-VII у частині вжиття Україною всіх необхідних заходів щодо гарантування прав і свобод людини і громадянина, передбачених Конституцією та законами України, міжнародними договорами, усім громадянам України, які проживають на тимчасово окупованій території, зокрема встановлення зв'язків та взаємодії органів державної влади України, їх посадових осіб, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з незаконними органами (посадовими особами), створеними на тимчасово окупованій території, виключно з метою забезпечення, в тому числі захисту прав і свобод громадян України, виконання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України, 2014).

Наведені правові норми повною мірою кореспондуються з положеннями Конвенції про захист цивільного населення під час війни (Конвенція про захист цивільного населення під час війни, 1949), яка ратифікована Указом Президії Верховної Ради Української РСР «Про ратифікацію Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни» від 03 липня 1954 року (Про ратифікацію Женевських конвенцій, 1954).

Таким чином, проведений аналіз процедури вручення письмового повідомлення про підозру особі, місцезнаходження якої встановлено, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, дає змогу визнати, що відсутність однозначного та однакового розуміння учасниками кримінального провадження процесуальних процедур призводить до порушення принципу верховенства права, а також зумовлює потребу подальшого нормотворчого процесу в цій галузі права.

У статті висвітлено деякі проблемні питання, пов'язані з особливостями правового регулювання повідомлення про підозру особі, місцезнаходження якої встановлено, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також встановлені актуальні теоретичні та практичні проблеми під час вручення письмового повідомлення про підозру особі, яка знаходиться на території Автономної Республіки Крим. Складнощі у цих випадках спричинені тим, що законодавець не цілком дотримався принципу правової (юридичної) визначеності в частині такої загальноправової категорії, як «якість і точність закону», що має надвелике значення у формуванні та функціонуванні системи демократичної держави. За таких обставин практичне застосування окреслених норм є неоднозначним, часто хибним стосовно дотримання засад кримінального провадження. Усунення досліджених недоліків можливе лише шляхом внесення відповідних змін до КПК України.

Висновки. 1. Оскільки обов'язок вручення письмового повідомлення про підозру, як невід'ємна складова частина здійснення повідомлення особі про підозру, покладений на сторону обвинувачення, у разі встановлення якою відомостей про місцезнаходження особи, місце проживання та/або перебування якої знаходиться на території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, саме держава Україна має вживати всіх доступних заходів зі сприяння забезпеченню й захисту прав своїх громадян, які опинилися на тимчасово непідконтрольній їй території, шляхом застосування слідчим, прокурором положень Розділу IX КПК України – звертатися до Російської Федерації із запитом про міжнародну правову допомогу з метою виконання окремих процесуальних дій, а саме вручення особі повідомлення про підозру, оскільки саме Російська Федерація здійснює «ефективний контроль» на тимчасово окупованій території України, у зв'язку із чим зобов'язана гарантувати виконання статті 1 Конвенції.

2. Порядок повідомлення про підозру особі, яка перебуває на території Автономної Республіки Крим, потребує правового вдосконалення, враховуючи практику Європейського суду з прав людини та вимоги міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Список використаних джерел:

1. Abrisketa J., Casas M. Nagore. Extraterritorial Application of Human Rights Treaties, 2016. DOI: <https://doi.org/10.1093/OBO/9780199796953-0136>.
2. Opinion on the Law on occupied territories of Georgia adopted by the Venice Commission at its 78th Plenary Session (Venice, 13–14 March 2009). CDL-AD (2009) 015. P. 1–11. URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2009\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2009)015-e).
3. Аленін Ю.П., Гловюк І.В. Повідомлення про підозру: загальна характеристика та проблеми удосконалення. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 161–169.
4. Атаманов О.М. Теоретичні та практичні аспекти процесуальної діяльності сторони обвинувачення під час складання письмового повідомлення про підозру. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 4 (113). С. 64–79.
5. Гуманітарні наслідки війни в Україні: Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи 2198 від 23 січ. 2018 р. URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24432&lang=en>.
6. Засоби правового захисту у випадках порушень прав людини на українських територіях, непідконтрольних українській владі : Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи 2133 від 12 жовт. 2016 р.
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнар. док. від 04 листоп. 1950 р. № 995-004.
8. Конвенція про захист цивільного населення під час війни : міжнар. док. від 12 серп. 1949 р. № 995-154.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI.
10. Лугіна Н.А. Особливості вручення повідомлення про підозру та порядок виклику осіб, що перебувають у зоні АТО. *Реформування кримінального провадження в Україні: кримінальні процесуальні та криміналістичні аспекти* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті професорів В.П. Бахіна, В.К. Лисиченка, І.Я. Фрідмана, 19 квітня 2019 р. Ун-т ДФС України, Нац. академія внутрішніх справ, Нац. академія Служби безпеки України та ін. Ірпінь, 2019. С. 195–199.
11. Повідомлення на офіційному веб-сайті Акціонерного товариства «Укрпошта». URL: <https://www.ukrposhta.ua/ua/news/57017-do-uvagi-klintiv>.
12. Полтавець С. Окупація земель суверенної держави: уроки політичної історії. *Центр досліджень соціальних комунікацій Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=972:okupatsiya-zemel-suverennoji-derzhavi&catid=8&Itemid=350.
13. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text>.
14. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо невідворотності покарання за окремі злочини проти основ національної безпеки, громадської безпеки та корупційні злочини : Закон України від 07 жов. 2014 р. № 1689-VII.
15. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України : Закон України від 15 квіт. 2014 р. № 1207-VII.
16. Про ратифікацію Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року про захист жертв війни : Указ Президії Верховної Ради Української РСР від 03 лип. 1954 р. № 114а-03.
17. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17 лип. 1997 р. № 475/97-ВР.
18. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Al-Skeini and Others v. The United Kingdom” (заява № 55721/07) від 07 лип. 2011 р. Case of Al-Skeini and Others v. The United Kingdom. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-105606%22>.
19. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Assanidze v. Georgia” (заява № 71503/01) від 08 квіт. 2004 р. Case of Assanidze v. Georgia. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-61875%22>.
20. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other States” (заява № 52207/99) від 12 груд. 2001 р. Case of Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other States. URL: http://www.irpoi.narod.ru/echr/anouther_3/vlastimu_and_borka_bankovic.....htm.
21. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Catan and Others v. Moldova and Russia” (заяви № 43370/04, № 8252/05 та № 18454/06) від 19 жовт. 2012 р. Case of Catan and Others v. Moldova and Russia. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-114082%22>.
22. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Cyprus v. Turkey” (заява № 25781/94) від 10 трав. 2001 р. Case of Cyprus v. Turkey. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%22itemid%22:%22001-59454%22>.
23. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia” (заява № 48787/99) від 08 лип. 2004 р. Case of Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-61886%22>.
24. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia” (заява № 23687/05) від 15 лист. 2011 р., остаточне від 04 черв. 2012 р. Case of Ivanțoc and Others v. Moldova and Russia URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-107480%22>.
25. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Loizidou v. Turkey” (заява № 40/1993/435/514) від 28 лип. 1998 р. Case of Loizidou v. Turkey URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-58201%22>.
26. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Pishchalnikov v. Russia” (заява № 7025/04) від 24 верес. 2009 р., остаточне від 24 груд. 2009 р. Case of Pishchalnikov v. Russia. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%22fulltext%22:%227025/04%22%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-94293%22>.
27. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Soering v. The United Kingdom” (заява № 14038/88) від 07 лип. 1989р. Case of Soering v. The United Kingdom. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-57619%22>.
28. Рішення Європейського суду з прав людини у справі “Z and Others v. the United Kingdom” (заява № 29392/95) від 10 трав. 2001 р. Case of Z and Others v. the United Kingdom. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-59455%22>.
29. Татаров О.Ю. Законодавчі тенденції у кримінальному процесі України. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 70–81.
30. Хахановський В.Г., Лугіна Н.А., Тупчий В.В. Особливості порядку виклику та повідомлення про підозру осіб, що перебувають у зоні АТО або на тимчасово окупованій території України. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2017. № 1 (5). С. 87–92.
31. Христова Г.О. Доктрина позитивних зобов'язань держави у сфері прав людини : дис. ... док. юрид. наук : 12.00.01. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Київ. 2019. 498 с.
32. Экстерриториальная юрисдикция государств-участников: информ.-темат. лис. / Секретариат Європ. суду з прав людини. Листоп. 2014. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Extra-territorial_jurisdiction_RUS.pdf.

References:

1. Abrisketa, J., Casas, M. Nagore. Extraterritorial Application of Human Rights Treaties, 2016. DOI: <https://doi.org/10.1093/OBO/9780199796953-0136>.

2. Opinion on the Law on occupied territories of Georgia adopted by the Venice Commission at its 78th Plenary Session (Venice, 13–14 March 2009). CDL-AD (2009) 015. P. 1–11. Retrieved from: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2009\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2009)015-e).
3. Alenin, Yu.P., Hloviuk I.V. (2014.) Suspicion messages: general characteristics and improvement problems [Povidomlennia pro pidozru: zahalna kharakterystyka ta problemy udoskonalennia]. *Visnyk Pivdennoho rehionalnoho tsentru Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy*. Vyp. 1. P. 161–169.
4. Atamanov, O.M. (2019). Theoretical and practical aspects of the procedural activity of the prosecution during the preparation of a written notice of suspicion [Teoretychni ta praktychni aspekty protsesualnoi diialnosti storony obvynuvachennia pid chas skladannia pysmovooho povidomlennia pro pidozru]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. Vyp. 4 (113). P. 64–79. DOI: <https://doi.org/10.33270/01191134.64>.
5. Humanitarni naslidky viiny v Ukraini [Humanitarian consequences of the war in Ukraine]: Rezoliutsiia Parlamentskoi asamblei Rady Yevropy 2198 vid 23 sich. 2018 r. Retrieved from: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=24432&lang=en>.
6. Zasoby pravovoho zakhystu u vypadkakh porushen prav liudyny na ukrainskykh terytoriiakh, nepidkontrolnykh ukrainskii vladi [Remedies in cases of human rights violations in Ukrainian territories not under the control of the Ukrainian authorities]: Rezoliutsiia Parlamentskoi asamblei Rady Yevropy 2133 vid 12 zhovt. 2016 r. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz2/docs/2344_rez_2133.htm.
7. Konventsiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]: mizhnar. dok. vid 04 lystop. 1950 r. No. 995-004.
8. Konventsiia pro zakhyst tsyvilnoho naseleattia pid chas viiny [Convention for the Protection of Civilian Persons in Time of War]: mizhnar. dok. vid 12 serp. 1949 r. No. 995-154.
9. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI.
10. Luhina, N.A. (2019). Features of delivery of the notice of suspicion and the order of a call of the persons who are in the anti-terrorist operation zone [Osoblyvosti vruchennia povidomlennia pro pidozru ta poriadok vyklyku osib, shcho перебуvauit u zoni ATO]. *Reformuvannia kryminalnoho provadzhenia v Ukraini: kryminalni protsesualni ta kryminalistychni aspekty* : mater. Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviachena pamiaty profesoriv V.P. Bakhina, V.K. Lysychenka, I.Ya. Fridmana, 19 kvitnia 2019 r. Un-t DFS Ukrainy, Nats. akademiia vnutrishnikh sprav, Nats. akademiia Sluzhby bezpeky Ukrainy ta in. Irpin, S. 195–199.
11. Povidomlennia na ofitsiinomu veb-saiti Aktsionernoho tovarystvo “Ukrposhta” [Notice on the official website of Ukrposhta Joint-Stock Company]. Retrieved from: <https://www.ukrposhta.ua/ua/news/57017-do-uvagi-klintiv>.
12. Poltavets, S. Occupation of the lands of a sovereign state: lessons of political history [Okupatsiia zemel suverennoi derzhavy: uroky politychnoi istorii]. *Tsentr doslidzhen sotsialnykh komunikatsii Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V.I. Vernadskoho*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=972:okupatsiya-zemel-suverennoji-derzhavi&catid=8&Itemid=350.
13. Pro vykonannia rishen ta zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny [On the implementation of decisions and application of the case law of the European Court of Human Rights]: Zakon Ukrainy vid 23 liut. 2006 r. No. 3477-IV.
14. Pro vnesennia zmin do Kryminalnoho ta Kryminalnoho protsesualnoho kodeksiv Ukrainy shchodo nevidvorotnosti pokarannia za okremi zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky, hromadskoi bezpeky ta koruptsiini zlochyny [On Amendments to the Criminal and Criminal Procedure Codes of Ukraine Concerning the Inevitability of Punishment for Certain Crimes against the Fundamentals of National Security, Public Security and Corruption Crimes]: Zakon Ukrainy vid 07 zhov. 2014 r. No. 1689-VII.
15. Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovy rezhy m na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy [On ensuring the rights and freedoms of citizens and the legal regime in the temporarily occupied territory of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 15 kvit. 2014 r. No. 1207-VII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>.
16. Pro ratyfikatsiiu Zhenevskykh konventsii vid 12 serpnia 1949 roku pro zakhyst zhertv viiny [On the ratification of the Geneva Conventions of 12 August 1949 on the Protection of Victims of War]: Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR vid 03 lyp. 1954 r. No. 114a-03.
17. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod 1950 roku, Pershoho protokolu ta protokoliv No. 2, 4, 7 ta 11 do Konventsii [Ratification of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, the First Protocol and Protocols No. 2, 4, 7 and 11 to the Convention]: Zakon Ukrainy vid 17 lyp. 1997 r. No. 475/97-VR.
18. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi “Al-Skeini and Others v. The United Kingdom” [Judgment of the European Court of Human Rights in the case “Al-Skeini and Others v. The United Kingdom”] (zaiava No. 55721/07) vid 07 lyp. 2011 r. Case of Al-Skeini and Others v. The United Kingdom. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-105606%22%22>.
19. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi “Assanidze v. Georgia” [Judgment of the European Court of Human Rights in the case “Assanidze v. Georgia”] (zaiava No. 71503/01) vid 08 kvit. 2004 r. Case of Assanidze v. Georgia. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-61875%22%22>.
20. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi “Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other States” [Judgment of the European Court of Human Rights in the case “Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other States”] (zaiava No. 52207/99) vid 12 hrud. 2001 r. Case of Bankovic and Others v. Belgium and 16 Other States. Retrieved from: http://www.rpoi.narod.ru/echr/another_3/vlastimu_and_borka_bankovic.....htm.
21. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi “Catan and Others v. Moldova and Russia” [Judgment of the European Court of Human Rights in the case “Catan and Others v. Moldova and Russia”] (zaiavy No. 43370/04, No.

- 8252/05 та No. 18454/06) від 19 жовт. 2012 р. Case of Catan and Others v. Moldova and Russia. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-114082%22%22%7D>.
22. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi "Cyprus v. Turkey" [Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Cyprus v. Turkey"] (zaiava No. 25781/94) від 10 трав. 2001 р. Case of Cyprus v. Turkey Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng-press#%22itemid%22:%22001-59454%22%22%7D>.
 23. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi "Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia" [Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia"] (zaiava No. 48787/99) від 08 лyp. 2004 р. Case of Ilaşcu and Others v. Moldova and Russia. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-61886%22%22%7D>.
 24. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi "Ivanţoc and Others v. Moldova and Russia" [Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Ivanţoc and Others v. Moldova and Russia"] (zaiava No. 23687/05) від 15 lyst. 2011 р., ostatechne від 04 cherv. 2012 р. Case of Ivanţoc and Others v. Moldova and Russia Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-107480%22%22%7D>.
 25. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny po spravi "Loizidou v. Turkey" [Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Loizidou v. Turkey"] (zaiava No. 40/1993/435/514) від 28 лyp. 1998 р. Case of Loizidou v. Turkey. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%22itemid%22:%22001-58201%22%22%7D>.
 26. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny po spravi "Pishchalnikov v. Russia" [Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Pishchalnikov v. Russia"] (zaiava No. 7025/04) від 24 veres. 2009 р., ostatechne від 24 hrud. 2009 р. Case of Pishchalnikov v. Russia. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/rus#%22fulltext%22:%227025/04%22,%22documentcollectionid%22:%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22,%22itemid%22:%22001-94293%22%22%7D>.
 27. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi "Soering v. The United Kingdom" [Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Soering v. The United Kingdom"] (zaiava No. 14038/88) від 07 лyp. 1989 р. Case of Soering v. The United Kingdom. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-57619%22%22%7D>.
 28. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u spravi "Z and Others v. the United Kingdom" [Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Z and Others v. the United Kingdom"] (zaiava No. 29392/95) від 10 трав. 2001 р. Case of Z and Others v. the United Kingdom. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:%22001-59455%22%22%7D>.
 29. Tatarov, O.Yu. (2017). Zakonodavchi tendentsii u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Legislative tendencies in the criminal process of Ukraine]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva*. Vyp 3. S. 70–81.
 30. Khakhanovskiy, V.H., Luhina, N.A., Tupchii, V.V. (2017). Osoblyvosti poriadku vyklyku ta povidomlennia pro pidozru osib, shcho перебувають у зоні АТО або на тмчасово окупованій території України [Peculiarities of the procedure for summoning and notifying about suspicion of persons located in the Anti-terrorist Operation zone or in the temporarily occupied territory of Ukraine]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teorii ta praktyka)*. Vyp 1 (5). S. 87–92.
 31. Khrystova, H.O. (2019). Doktryna pozytyvnykh zoboviazan derzhavy u sferi prav liudyny [The doctrine of positive human rights obligations of the state]: dys. ... dok. yuryd. nauk: 12.00.01. Natsionalnyi yurydychnyi universytet imeni Yaroslava Mudroho. Kyiv. 498 s.
 32. Jeksterritorial'naja iurisdikcija gosudarstv-uchastnikov [Extraterritorial jurisdiction of States Parties]: inform.-temat. lis. / Sekretariat Yevrop. sudu z prav liudyny. Lystop. 2014. Retrieved from: https://www.echr.coe.int/Documents/FS_Extra-territorial_jurisdiction_RUS.pdf.

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.1.18>

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ УПРАВЛІННЯ ПОРТОВИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Наталія Аягут

ад'юнкт кафедри господарсько-правових дисциплін

Донецького юридичного інституту Міністерства внутрішніх справ України

(Маріуполь, Донецька область, Україна)

ORCID ID: 0000-0003-1357-6853

Анотація. У науковій статті досліджено особливості управління морським портом у різних країнах світу. Проаналізовано відмінні підходи та концепції з управління, які застосовуються у економічно розвинених країнах: Сполучених Штатах Америки (далі – США), Китаї, Великобританії. Визначено сучасні тенденції у сфері управління портовим господарством. Встановлено основні проблемні питання щодо організації управління портовим господарством у розглянутих країнах. У результаті виділено напрями поліпшення законодавства щодо регулювання управління портовим господарством в Україні.

Встановлено, що найпоширенішою моделлю управління портом у вказаних вище країнах є модель «портлендлорд». Згідно з цією моделлю, портові органи виступають як регулюючий орган і як орендодавець, тоді як портові операції (особливо обробка вантажів) здійснюються приватними компаніями (The World Bank, 2007: 83). Водночас є різні варіанти використання цієї моделі, які суттєво відрізняються один від одного.